

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

זירא תשב"ח (חלק ב)

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלַי מִמָּרָא

- ביאור האידן יתכן שאברהם אבינו ישאל עצה על קיום מצות מילה • ענין 'נסיון' מצות מילה, שהיה סבור אברהם שעיי"ז לא יוכל להרבות כבוד שמים, ועכ"ז לא נמנע ממצות ה' עליו • חתם סופר: בכל מילה לתינוק קטן, יש סכנה בדבר, אלא שזכות המצוה מגין להצילו • ענין הנסיונות, להראות צדקת המנוסה לבאי עולם, וכנגד המקטריגים • נועם אלימלך: כשנעשה הרעב בארץ, ריגנו על אברהם שבעבורו בא הרעב • דרך שו"א הדת לרנן על היראים שהם הגורמים סכנה לעולם, ומציגים עצמן כרוצים להציל • חובת הלבבות: ענין פת' 'בְּעָלִי הַמִּשְׁכָּנוֹת', שממתיינים על ישועות, ואחר כך יעברו את ה' • גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה • תפלת אברהם אל נא תעבר מעל עבדך, הוא נצחיית לדורות •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ז לפ"ק

קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641 ארץ ישראל: 072-2223419 79 → 2 → 1 → 4 → 28.2	ארץ ישראל: 072-3275205 ענגלאנד: 0330-350-3110 פעקס: 718-650-2970 דורך 1 דערנאך 808 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3
--	--

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יעקב יוסף וואלדמאן הי"ו לנישואי בנו החתן ישכר דוב נ"י - עב"ג בת הר"ר יעקב עקיבא הירש הי"ו	הר"ר אברהם זיבערשטיין שליט"א לנישואי בתו - עב"ג החתן ישראל איסר נ"י בן הר"ר חיים שווארץ שליט"א (ב"ר אביעזר שמשון)
הר"ר יואל קליינבערגער הי"ו (ב"ר אלעזר) לנישואי בנו החתן אברהם מאיר נ"י - עב"ג בת הר"ר שלום יוסף סאנדער הי"ו	הר"ר ליפא פריעדמאן הי"ו (ב"ר יואל מיכל) לנישואי בתו - עב"ג החתן יוסף יודא נ"י בן הר"ר ישראל ארי' גאלדבערגער שליט"א (ב"ר יוסף יודא)
הר"ר ישע וואלף גרינפעלד הי"ו לאירוסיו בתו - עב"ג החתן משה נ"י בן הר"ר מרדכי ישע העלד הי"ו	הר"ר יואל רובין הי"ו (ב"ר יצחק הכהן) לנישואי בתו - עב"ג החתן יחזקאל שרגא נ"י בן הר"ר יצחק רוב הי"ו

• וְהָם יַעֲלוּ לְזַכָּרוֹן •

הרה"ח המפואר, רחם ומוקיר רבנו, עושה חסד לאלפים, תלמיד רביה"ק מעיר סאטמאר ודבוק בו בכל נפשו ומאודו רבי חנני' יו"ט (ליפא) ז"ל קויפמאן ב"ר חיים ארי' ז"ל - נפטר כ"א חשון תשע"ט	הרה"ח איש האשכולות, חכם ונבון רבי חנני' יו"ט ליפא ז"ל פריעדמאן ב"ר אברהם ז"ל, מעיר סעליש - נפטר כ' חשון תשל"ג איש אמונו של רבה"ק וי"ע בהקמת והנהלת המוסדות והקהלה ורשם דבריו ותרותו של רבינו עשרות בשנים
הרה"ח המפואר, נוח לשמים ולבריות, רודף צדקה וחסד בהצנע לכת, בנה עולמות של תורה, ותמך מוסדות רביה"ק וי"ע בסכומים עצומים רבי אברהם משה ז"ל לאווי ב"ר חנני' יו"ט ז"ל - נפטר י"ז חשון תשפ"ה	הרה"ח מוכתר בכתר שם טוב, פאר המעלות והמדות, רחים ומוקיר רבנו, מודקק בקלה כבחמורה, הסתופק בצל רביה"ק וי"ע ונפשו קשורה בנפשו רבי יוסף ז"ל וויינשטאק ב"ר יחזקאל שרגא ז"ל - נפטר כ"א חשון תשע"א
הרבנית הצדיקה, צנועה וחסידה, בת גדולים וקדושים, מפורסמת בישירות מעשיה ומידותיה, ביתה פתוחה לרווחה עמדה לימין בעלה בהרבצת תורה ויר"ש הרבנית אסתר מרים ע"ה בת הרה"ח רבי שמואל בוקסבוים ז"ל א"ח ובלחמ"א כ"ק ארמו"ר מגאלאנטא שליט"א נפטרה כ"ב מרחשון תשע"ג	הנה"צ שלשלת היוחסין, ארבעים שנה דלה והשקה לעתיד והמשיך בדרכי אבותיו הקדושים, ועסק הרבה לברר מקחם ולהרפסם, צדקת ה' עשה בעין טובה לבני ישראל רבי יהושע צבי הלוי זצ"ל יונגרייז רב דקהל באר יצחק טאלטשווא - נפטר כ"ט תשרי תשפ"ו בן הנה"צ רבי אלעזר ארי' הלוי זצ"ל אבר"ק טענגער

האשה החשובה והצנועה מרת אלטא רישא ע"ה פריעדמאן ב"ר אלימלך הלוי ז"ל נפטרה כ' חשון תשד"ט	האשה החשובה מרת מריש ע"ה פאלאטשעק ברכה"ה ר' זאב ז"ל אשת ר' ישראל ז"ל נפטרה כ"א חשון תשס"ח הרב החסיד רבי אביגדור שלום ז"ל מייזעלס ב"ר דוד מרדכי ז"ל נפטר כ"ב חשון תשס"א
---	--

א

קושיזות ודקדוקים בתחילת הפרשה

קושיא א

ברש"י: בַּאֲלֵנִי מִמָּרָא, הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך נגלה עליו ה' בחלקו

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בַּאֲלֵנִי מִמָּרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כָּחֵם הַיּוֹם.

זאָגט רש"י, וַיֵּרָא אֵלָיו ה' [בַּאֲלֵנִי מִמָּרָא], הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך

נגלה עליו ה' בחלקו.

ב

וקשה האך יתכן שאברהם אבינו ישאל עצה על קיום

מצות ה', והלא כל ימיו מסר נפשו על קיום רצון ה'?

א) פרעגן דאָך אַלע די קְשִׁיָּא, [ווי] איז דאָס אַ מְצִיאוֹת [אז] אַבְרָהָם אָבִינוּ זאָל

פרעגן אַן עֲצָה פֿון וועמען אימער, צי ער זאָל מְקִיִּים זײַן מִצְוֹת הַבּוֹרָא ברוך הוא.

[והלא] ער האָט מְקִיִּים געווען [מצות ה', אפילו] ווען ער איז געווען איינער אַליין [אקעגן די

גאַנצע וועלט^א, וכדכתיב] 'אַחַד' הָיָה אַבְרָהָם^ב [יחזקאל לג, כד].

ג

קושיא ב

ובבעלי התוספות תירצו ולא היתה שאלתו על עצם קיום המצוה, רק באחד משלושה אופנים. א) אם ימול

בפרהסיא או בצינעא. ב) או באופן המצוה שלא נתבאר להדיא בהציווי. ג) או אם ימול תחילה את עצמו או את

בני ביתו

תוספות ענטפערט דריי תירוצים, די בעלי התוספות^א.

איין תירוץ, [אז] ער האָט נישט געפרעגט אויף די [עצם קיום מצות] מילה, ער האָט

נאָר געפרעגט צי ער זאָל טון בַּפְּרָהֶסִיָּא, [כדי] ער זאָל צוציען מענטשן אַנדערע

אויכעט, [צו] מְקִיִּים זײַן מצות מילה. צי זאָל ער טון בַּצִּינֵעָא.

נאָך אַ תירוץ ענטפערט ער, [אז] ער האָט געפרעגט פֿון וועלעכן אָבֵר ער זאָל טון

די מילה, [שהרי] ס'איז דאָך נישט מבואר [להדיא בהציווי, וכמו שמצינו] ס'איז דאָך אַ

פֿלוגתא אין דעם [בדברי חכ"ל^א] פֿון וואָנעט ס'איז געדרינגען אַז דאָרט.

דעם דריטן תירוץ, [אז] ער האָט אים געגעבן אַן עֲצָה אויף בְּנֵי בֵּיתוֹ, צי ער זאָל

'פֿריער' [למול עצמו], פֿאַרן בְּנֵי בֵּיתוֹ.

^א עיין בבראשית רבה (מב, ח): וַיֵּצֵד לְאַבְרָם 'הַעֲבָרִי' (לך יד, יג) וכו', כל העולם כולו מעבר אחד, והוא מעבר אחד.

^ב עיין במדבר רבה (ב, יד): שמתחלה הוא היה יחיד בעולם, שנאמר אַחַד הָיָה אַבְרָהָם וַיֵּירֶשׂ אֶת הָאָרֶץ וכו'.

^א בדעת זקנים לבעלי התוספות (ריש פרשתן): וַיֵּרָא בַּאֲלֵנִי מִמָּרָא, פירש רש"י, הוא שנתן לו עצה על המילה. ותימה וכי אדם חשוב וצדיק כאברהם, ונתנהו בעשר נסיונות ועמד בכולן ולא שאל עצה, איך שאל עצה על המילה שצוהו הקב"ה. ויש לומר שחס ושלום שישאל עצה אם ימול אם לאו, אלא אם יעשה בצנעה או בפרהסיא, וממרא נתן לו עצה לעשותה בפרהסיא, כדי שיראו העולם וימולו אחריו, והיינו דכתיב (לך יד, כו) בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם, בעצומו של יום. ○ דבר אחר, ששאל לו עצה מאיזה מקום ימול וכו'. ○ דבר אחר, כשצוהו הקב"ה למול כל אנשי ביתו, הלך אצל ענר ואשכול לשאול מה יעשה על אנשי ביתו שאינן רוצין להמול, ולא ידעו מה להשיב לו. הלך אצל ממרא, ונתן לו עצה שימול עצמו וישמעאל בנו תחלה, וכשיראו כן אז יקבלו להמול. וכן עשה, בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמְעָאֵל בְּנוֹ, והדר כתיב (שם, כז) וְכָל אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ נִמְּלוּ אִתּוֹ.

^א בגמרא שבת (קח). ובבראשית רבה (מו, דה), ועוד.

ד

אמנם על תירוצם קשה, דהא ממה דאתא במדרש תשובת ענר ואשכול, שההשיבו לו דיש סכנה בדבר, אם מחמת שהוא זקן, ואם מחמת השנאים שיוכלו לעמוד עליו כשהוא חלש, מזה מוכח דהשאלה היתה על עצם המילה, והם השיבו לו שלא ימול מפני הסכנה

(ב) [נאָר] איך האָב שוין לאַנג געשמועסט דערפון^ד, [כי] דער אָמת, אַז מ'קוקט אַריין אין מדרש אינעווייניג, האַלטן נישט אויס די אַלע דריי תירוצים.

[דהנה] אין מדרש תנחומא ברענגט ער דאָך^ד, אַז ער איז געגאַנגען צו ענר און [פון] ענר'ן האָט ער געפרעגט, האָט אים ענר געענטפערט: ווי קענסטו דין מ'ל'ע זיין, [אז] דו וועסט זיין קראַנק וועלן דין באַפאַלן די אַלע מַלְכִּים [און] די קְרוֹבִים [שלהם], און דו וועסט נישט קענען אַנטלויפן, וועסטו זיין אין אַ גרויסע סַכְנָה.

האָט ער [אברהם] אים איבערגעלאָזט. איז ער געגאַנגען צו אָשכול. און אָשכול האָט אים געענטפערט: ביסט אַ זקן, ס'וועט דיר אַפּלויפן דאָס בלוט, און דו וועסט נישט אויסהאַלטן.

האָט ער אים ווידער איבערגעלאָזט. איז ער געגאַנגען צו מִמְרָא'ן. און מִמְרָא האָט אים געזאָגט: דער בוראָ כָּל עוֹלָמִים האָט דיר געטון אַזויפיל נְסִים, האָסטו נאָך אַ שְׁאָלָה צי זאָלסט עס טון, אַזוי האָט ער אים געענטפערט. אַזוי זאָגט דער מדרש.

ה

נו זעט מען דאָך פון די תְּשׁוּבָה [של ענר ואשכול, דהשאלה היתה על עצם המילה. שהרי] ווען די שְׁאָלָה זאל זיין צי בְּצִינָעָא צי בְּפִרְהֶסְיָא, איז דאָך דאָס נישט קיין 'אַנטוואָרט' [מה שאמרו ענר ואשכול שהוא סכנה אם ימול. שהרי] דער 'אַנטוואָרט' איז דאָך געווען אויף די גוף ה'זאך טאַקע, ער זאל זיך נישט מ'ל'ע זיין.

ו

קושיא ג

ועוד צריך ביאור לפי זה, להבין גם תשובת ממרא שהשיב לו שהוא מלומד בנסים, ועל כן יקיים המצוה. דמה נפקא מינה בכך אם הוא מלומד בנסים, והלא אף אם לא היה מלומד בנסים היה צריך לקיים מצות ה' (ג) און אפילו מִמְרָא'ס תירוץ איז אויך שווער, פאַרוואָס דאַרף מען דערציילן

^ה עיין בזה בכמה דרושים שבדברי רבינו בפרשתן.

¹ בתנחומא (סימן ג): באלוני ממרא. ולמה באלוני ממרא, יתברך שמו של הקב"ה שאינו מקפח שכר של בריה, שלשה אוהבים היו לו לאברהם, ענר אשכול וממרא, וכיון שאמר לו הקב"ה שימול, הלך לקחת מהם עצה, הלך אצל ענר אמר כך וכך אמר לי הקב"ה, אמר לו ענר בעל מום רוצה אתה לעשותך, שהיה קרוביהן של המלכים שהרגת באין והורגין אותך, ואין אתה יכול לברות מפניהם. הניחו והלך אצל אשכול, אמר ליה כך וכך אמר לי הקב"ה, אמר לו אשכול, אתה זקן, אם אתה תמול יצא ממך דם הרבה ולא תוכל לסבול ותמות. הניחו והלך אצל ממרא, אמר לו כך וכך אמר לי הקב"ה, מה תיעצני, אמר לו ממרא בדבר הזה אתה מבקש עצה, הלא הוא שהצילך מכבשן האש ועשה לך כל הנסים, והצילך מן המלכים, ואלולי כחו וגבורתו היו הורגין אותך, והציל רמ"ח אברים שבו, ומקצת אבר אחד אתה מבקש עצה, עשה כמצותו. אמר הקב"ה יתברך, אתה שנתת עצה שימול, איני נגלה אליו אלא בתחומך, הדא הוא דכתיב וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא.

ועיין גם בבראשית רבה (מב, ח): בשעה שאמר הקב"ה לאברהם לימול, הלך ונמלך בג' אוהביו. אמר לו ענר, כבר בן ק' שנה אתה, ואתה הולך ומצער את עצמך. אמר לו אשכול, מה אַתְּ הולך ומסיים את עצמך בין שונאך. אמר לו ממרא, אל תקיף שעמד לך בכבשן האש ובמלכים וברעבון, והדבר הזה שאמר לך למול אין אתה שומע לו. אמר לו הקב"ה, אתה נתתה לו עצה למול, חייך שאיני נגלה עליו לא בפלטיין של ענר ולא בפלטיין של אשכול אלא בפלטיין שלך, הדא הוא דכתיב וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא.

¹ פירוש: ענטפער.

מ'הָאָט דיר געטון נָסִים, [ומאי נפקא מינה] יאָ נָסִים נישט נָסִים, [וכי] אַז נישט איז [דען] אַ הָוָה אָמִינָא ער זאָל נישט טון דעם רָצוֹן הַבּוֹרָא? [אז] דער בורא כל עולמים האָט אים געהייסן, זאָל ער נישט טון? און ווען ער העט אים גאָרנישט גיווען געטון [קײן נסים, גם כן היה בודאי מקיים מצותו יתברך].

ז

ווי דער חובת הלבבות זאָגט^ז, [שאנשים כאלו נקראים] די בַּעֲלֵי מַשְׁכּוֹנוֹת, [שהם חושבים] אַז מ'ברויך אים קודם טון יְשׁוּעוֹת [כאילו במקום משכון], און נאָכדעם דאָרף מען האַלטן די מַצּוֹת.

ח

איז דען עפעס אַ הָוָה אָמִינָא בַּעֲוֹלָם [שיצטרך להקדים לאברהם מה שנעשה לו נסים, והלא] ער איז דאָך בן ג' שָׁנָה הִכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ^ח, [און] ער האָט געהאָט מְסִירוֹת נֶפֶשׁ פֶּאָר אַלעמען, [נאך] איידער ווען ער איז געווען אַ נִרְדָּף [מכל העולם, כשעדיין לא יצא טבעו], מ'הָאָט אים געוואָרפן אין קאַלעך־אוייוון און ער האָט אַלעס אויסגעהאַלטן, איז אַ הָוָה אָמִינָא בַּעֲוֹלָם, דאָרף מען דערציילן אַ מַעֲשֶׂה מ'הָאָט דיר געטון נָסִים?

ט

סיום קושיא א-ב

ועכ"פ גם מתשובת ממרא משמע דהתשובה היתה על עצם קיום המצוה, שלא יחוש מפני הסכנה שבדבר. ואם כן קשה תירוצי התוספות. וכבר תירצתי בזה, אמנם עתה נבאר באופן אחר לפי תירוצי השלישי של התוספות, דהשאלה היתה אם למול בפרהסיא או בצניעא, היאך שיבאר זה לפי תשובת ענר אשכול וממרא שבמדרש אויף אלענפאלס, ס'קען דאָך נישט זיין אַז די שְׁאֵלָה זאָל זיין אַזוי ווי תוספות

^ח בחובת הלבבות (שער הבטחון, פרק ה-ו): ואשר איננו בוטח באלקים, ירבה אֲבָלוֹ להתמדת פגעי העולם עליו, ויפקוד אוהביו, וימנעו ממנו בקשותיו, ויזמין מהון העולם הרבה, כאילו בָּטַח מִן הַתְּלִיפָה וסרה מעליו אימת המות, כאילו ימיו לא יָתְמוּ וחיייו לא יָכֻלוּ, איננו זוכר אחריתו ומתעסק בעולמו, איננו מעיין בענין תורתו וְצִדְקָתוֹ וְכֵית מוֹעֲדוֹ. והיה בטחונו באריכות ימיו בעולם, סיבה לאורך תאוותו בעניניו, וסיבה לקוצר תאוותו בעניני אחריתו. וכאשר יוכיחנו מוכיח, ויורנו מורה, ויאמר לו עד מתי אתה מתעלם מחשוב בְּצִדְקָתְךָ ועניני בית מועדך, יאמר עד שיהיה לי די פרנסתי וסיפוקי, ולכל אשר אתי מאשה ובנים עד סוף ימינו, ננוח נפשי מדאגות העולם, וְאָפְנָה לפרוע חובותי לבורא, ואחשוב בסיבות הצידה ליום המוֹעֵד. וראיתי להראות פְּנֵי סְכּוּלָתוֹ וטעותם בדעת הזאת 'בשבעה' ענינים, אגלה בהם גודל טעותם, ואם יארכו דברינו, כעבור שיש בזה מן הַקִּיּוּשׁ וְהַתּוֹכַחַת לבעלי הדעה הזאת, והם פת' בַּעֲלֵי הַמַּשְׁכּוֹנוֹת. ענינם בזה כענין הסוחר שהוא מוכר באשראי למי שאינו מאמינו, וימשכנהו בעת הַמֶּכֶר, מפני יראתו ממיעוט אמונתו, ושלל תמצא ידו לִפְרָעוֹ.

והראשון מֵאֲפְנֵי התשובה עליו, שְׁנֹאמֵר לו, אתה האיש הַמִּסְתַּפֵּק בגזירת הבורא, ושאיננו מאמין בגודל עֲצָמָתוֹ, אשר חָשַׁף אור שְׁכֵלוֹ וכבה נר תכונתו, בְּגִבּוֹר אֶפְלַת תאוותו עליו, הטוב לך לבקש משכון ולקחתו אלא מִרָעָךְ וְחִבְרָךְ, אשר אין לו רשות עליך ולא מצותו עוברת עליך. אבל השכיר כשהוא משתכר אצל בני אדם, אין טוב לְמִשְׁכָּן שוכרו בשכרו קודם עבודתו, וכל שכן הַעֲבָד שלא ימשכן אדוניו קודם עבודתו לו בפרנסתו, קל וחומר הַחוֹבֵר, שלא ימשכן יוֹצְרוֹ קודם עבודתו לו. ומן התימה, כי עבודת העבד לאדוניו על מנת שיפרע לו שכרו אחר עבודתו, כגא' הוא, כמו שאמר (אבות א, א) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא הָיוּ כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס. כל שכן שיעזי פניו לבקש משכון בפרנסתו קודם עבודתו, וכדומה לזה אמר הכתוב (האזינו לב, ו) הָלֵךְ תִּגְמְלוּ זֹאת עִם נָבֶל וְלֹא חָכָם וכו', [ועי' עוד באורך ד' אופני התשובה להראות טעות סברת אנשים כאלו, ואכמ"ל].

^ט כמבואר בגמרא נדרים (לב): אמר רב אמי בר אבא בן ג' שנים הכיר אברהם את בורא, שנאמר (תולדות כו, ה) 'עָקֵב' אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבָרְהָם בְּקָלִי, חושבנתי מאה ושבעין ותרין [פירש הר"ן: כמנין 'עָקֵב' שמע, ואברהם היה קע"ה, נמצא שכן שלש הכיר את בוראו].

ועיין בזה בהשגות הראב"ד על הרמב"ם (עבודה זרה א, א), ובכסת משנה שם.

זאָגט, אַז דאָס גאַנצע איז געווען צי בַּפֿרֶהֶסְיָא, צי בַּצִּינְעָא. [דאס כן] איז דאָךְ דאָס נישט קיין ענטפער אויף דעם, פאַרשטייט מען דאָךְ אַליין.

איך האָב שוין אַמאָל געזאָגט^ה דערויף [פֿשט] אויף צוויי [תירוצים של התוספות], נאָר וואָס ס'זאָכט זיך מיר היצט וועל איך זאָגן אויף דעם איינעם פֿרֶט [של תירוצ הראשון] פון בַּפֿרֶהֶסְיָא, צי בַּצִּינְעָא.

יא

הקדמה לקושיא ד-ו

איתא במדרש: אמר אברהם, עד שלא מלתי היו העוברים ושבים באים אצלי, תאמר משמלתי אינם באים אצלי. אמר לו הקב"ה, אברהם ד"ף שאני אלוךך, ד"ף שאני פטרונוך. עד שלא מלתי היו בני אדם באים אצליך, עכשיו אני בכבודי ובני פמליא שלי נגלים עליך

לאָמיר זען.

דער מדרש זאָגט, - עטליכע מאָל שטייט עס אין מדרש רבה, דריי מאָל, יענע וואָך צוויי מאָל, און די וואָך^א, - אַבְרָהָם אָבִינוּ האָט געפרעגט, [ווען] מ'האָט אים געהייסן מְקִים זיין מְצוֹת מִלֵּה, האָט ער געפרעגט וואָס וועט זיין, אַז ס'וועלן קומען צו מיר מענטשן, - [וכדכתיב] וְאַתָּה הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרֶן (לך יב, ה), - איך ציה זיי צו קיום התורה והמצוות, [און] אַז ער וועט זיך מַלְע זיין וועט קיינער נישט קומען צו אים.

האָט אים דער בורא כל עולמים געזאָגט, ביז היצט זענען געקומען צו דיר אַנְשִׁים עֲרֵלִים, אַצינד וועל 'איך' קומען, [און] די פֿמִלְיָא שֶׁל מַעֲלָה וועלן קומען. איך וועל קומען, [און] ס'איז דיר גענוג, דִּי לָךְ שְׁאֲנִי אַלּוּךְךָ.

יב

קושיא ד

ויש להבין הענין, על מה חשב אברהם
שלאחר המילה לא יבואו עוד אצלו

על כל פנים האָט ער דאָך געהאַט אַ חֲשׁבּוֹן, אַז נאָך מְצוֹת מִלֵּה וועט ער פֿאַרלירן, די גאַנצע וועלט, [ווייל] מ'וועט זיך נישט וועלן אַנְקערן^ב מיט אים.

^א בבראשית רבה פרשת לך (מו, ג): אמר, עד שלא מלתי היו באים ומזדווגים לי, תאמר משמלתי הן באין ומזדווגים לי. אמר לו הקב"ה, אברהם ד"ף שאני אלוךך, ד"ף שאני פטרונוך. ולא לך לעצמך, אלא דיי לעולמי שאני אלוךך, דיו לעולמי שאני פטרונוך.

ועוד שם (מו, י): וְכָל אֲנָשִׁי בֵיתוֹ יָלִיד בֵּית וּמִקְנֵת כֶּסֶף וכו'. אמר אברהם, עד שלא מלתי היו העוברים והשבים באים אצלי, תאמר משמלתי אינן באים אצלי. אמר לו הקב"ה, עד שלא מלתי היו בני אדם באים אצליך, עכשיו 'אני בכבודי' בא ונגלה עליך, הרא הוא דכתיב וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאַלְנֵי מִמְרָא.

^ב בבראשית רבה בפרשתן (מח, ט): אמר, עד שלא מלתי היו העוברים והשבים באים אצלי. אמר לו הקב"ה, עד שלא מלתי היו בני אדם ערלים באים, עכשיו 'אני ובני פמליא שלי' נגלים עליך, הו"ד וישא עיניו ויֵרָא וְהָנָה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נָצְבִים עָלָיו [וַיֵּרָא וַיִּרְץ וּגו'], וַיֵּרָא בִשְׁכִינָה, וַיֵּרָא בְּמַלְאָכִים.

^ג פירוש: להיות להם שייכות.

יג

(ד) פרעגט מען אויך, [ס'איז] אַ חידוש, פאַרוואָס [לא ירצו עוד לבא אצלו מחמת המילה].

יד

[ויש שפירשו] ער האָט געזאָגט, ווייל ער וועט זיין 'מְשוּנָה' [מהם], ווי די מפרשים זאָגן.¹²

[אבל אכתי לא מובן, שהרי בלאו הכי] ער איז דאָך אינגאַנצן געווען מְשוּנָה [מכל העולם גם עד עתה, מיט] דאָס גאַנצע פירעכטס.

די גאַנצע אַמוּנָה איז דאָך אַנדערש [פון די וועלט, וכמו שאומרים] ¹³שלא שם חלקנו בהם וגורלנו ככל המונים.

בְּכָלֵל איז דאָך אַ איד, דאָס גאַנצע פירעכטס פון אַ איד איז דאָך אַנדערש.

על כל פנים וועל מיר שוין שמועסן באַלד [להלן בהתייחסים] פון דעם, [לבאר סברת אברהם מתחילה, שימנעו מלבוא אליו לאחר המילה].

טו

קושיא ה

וגם מתשובת הקב"ה לאברהם, משמע שלא גילה לו הקב"ה שאין לו מה לירא, אלא הסכים להניחו עם דאגתו, אלא שניחמו שהוא די לו במה שהקב"ה והפמליא שלמעלה יבואו אליו

[נאָר] על כל פנים, האָט ער פון דעם מוֹרָא געהאַט [שלא יוכל עוד להמשיך אנשים לקרבם לאמונת ה' ולעבודתו].

און דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים האָט אים אויך נישט געענטפערט אַז ניין [שאין לך לירא מזה, אלא] אפילו דו וועסט דיך מִלְעַז זיין, [מכל מקום] מ'וועט קומען און מ'וועט דיך פאַלגן, און דו וועסט [ווייטער] אויפטון ביי אַנדערע אויכעט.

[נאָר] דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים זעט אויס האָט מִסְכִּים געווען דערצו [להניחו עם יראתו על כך], ער האָט אים גאָרנישט געענטפערט אויף דעם. נאָר ער האָט אים געענטפערט ס'איז דיר גענוג אַז איך קום צו דיר, [אָדער אַז] ס'איז גענוג איך און די פֿמִלְיָא שֶׁל מַעֲלָה.

זעט אויס אַז דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים האָט אים אויך נישט געזאָגט [שבאמת יוכל להמשיך אחרים גם לאחר המילה, ועוד ביתר שאת].

טז

אמנם באמת לבסוף לא היה כן, אלא אדרבה לאחר המילה כתיב [והוא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל, ודרשו במדרש שאמר לו הקב"ה פתח טוב פתחת לגרים ולעוברים ושבים, שמאז נמשכו אליו עוד הרבה יותר מהקודם

[ובאמת] צום סוף 'דערנאָך' שטייט גאָר פונקט פאַרקערט, זאָגן זאָגט דער מדרש

¹² ביפה תואר (על ב"ר מו, ג): תאמר משמלתי שהן באין כו'. בתמיהא. פירוש, שאחר שמבדיל עצמו מהם במילה, יהיה לעם מיוחד, ולא יתחברו לו האחרים. וכענין תשובת ר"י [צ"ל רבי תנחום] לקיסר כשאמר לו תא ונהוי לעמא חד כו', כדאיתא בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות (דף לט.). וזה גם כן ענין מה שאמר (בבראשית רבה) לקמן בסוף פרשה מ"ז, כדאכתוב התם. והוא מה שאמר לעיל בסוף פרשה מ"ב אתה ממאס עצמך בין שנואין, כדפירשתי התם. • ולא מפני אהבת חברתם קאמר, אלא שיפחד פן יהיה לאבן נגף בעיניהם כאשר יבדל מהם, ונאספו עליו והכוהו. • ולזה השיבו ה' דייך שאני אלקיך, כי אין לו להקפיד אם בגוי לא יתחשב, כי ה' אלקיו עמו להצילו מכל רע, ועל ידי המילה ידבק באלקיו עוד להתיחדו בחותמו, ויהיה לעם גדול מיוחד וכו'. [ועיין עוד בנור הקודש שם לפי דרכו].

¹³ בתפילת עלינו לשבח.

טאָקע דאָס^{טו} (בפרשתן, על הפסוק) וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל, זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (אויב יט, כו) וְאַחֲרֵי עוֹרֵי נֶקְפוּ [זאת ומבשרי אֶחָזָה אֵלָיו]. אָמַר, אַבְרָהָם הָאֵט גַּעֲזָאָגַט, הִרְבָּה גֵרִים פָּאִים אָצְלִי וְאֲנִי מוֹלָם, מִבְּשָׂרִי אֶחָזָה אֵלָיו, אִיךְ הָאָב נֶאֱכָנִישֵׁט גַּעֲזֵעַן [פריער] קיין הַתְּגָלוֹת אַזוֹי ווי היצטערט.

ווידעראום שטייט אין מדרש^{טו} נֶאֱכָאָמָל, וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל, [שאמר לו הקב"ה] פֶּתַח טוֹב פֶּתַחַת לְעוֹבְרִים וְשֹׁבִים, פֶּתַח טוֹב פֶּתַחַת לְגֵרִים, דו האָסט געמאַכט גאָר אַן אָפֶענע טיר פֶּאַר גֵרִים.

יז

ואם כן יש להבין, חדא האך היה הרבר להיפוך ממה שחשב אברהם, ומעיקרא אמאי היה אברהם חושש שלא יהיה כן

(ה) [ולכאורה] דאָס איז דאָךְ עפֿעס דער הִיפּוֹךְ [ממה שחשב בתחילה], וואָרן פריער האָט ער גאָר מוֹרָא געהאַט אַז ס'וועט קיינער נישט קומען צו אים. און דערנאָך האָט זיך אויסגעלאָזט [אז] פֶּתַח טוֹב פֶּתַחַת, ס'איז גאָר פֶּאַרקערט, ס'איז גאָר געווען אַ פֶּתַח טוֹב פֶּאַר גֵרִים, [און] פֶּאַר עוֹבְרִים וְשֹׁבִים. ס'איז דאָךְ פֿונקט דער הִיפּוֹךְ. [וא"כ יוקשה יותר דמעיקרא אמאי קסבר אברהם כך].

יח

קושיא ו

ועוד, דאָף אַם כּבֵּר נבין שאַבְרָהם הוּא שׁוֹהֵה סוֹכֵר כֵּךְ מִתְחִילָה שִׁיתִּמְעַט הַשְּׁפִעְתּוֹ, אַבֵּל הֵאָל קָמִי שְׁמַיָּא גִלְיָא, וְהַקִּב"ה יָדַע שְׁבִאֲמַת יִתְרָבָה עוֹד כֹּחַ הַשְּׁפִעְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם עַל יְדֵי הַמִּילָה, וְאִם כֵּן לְמַה לֹּא הָשִׁיב לוֹ הַקִּב"ה שְׁאִין לוֹ מַה לִּירָא כֻּלָּל עֹבֵר וְהָ, כִּי לְהַסִּיר מִמֶּנּוּ דִּאֲגָתוֹ

(ו) און אַז אִיךְ זאָג [לייַשֵּׁב קצת] אַז אַבְרָהָם אַבִּינוּ הָאֵט [אויף] דאָס [פון] פריער מוֹרָא געהאַט אַז נִיין [שלא יבואו עוד אצלם]. אָבְעֵר קָמִי שְׁמַיָּא גִלְיָא, דער בּוֹרָא פֶּל עוֹלָמִים הָאֵט דאָךְ געוואוסט [ואדרבה יתרבו הבאים אצלו], הָאֵט ער דאָךְ אים געקאָנט ענטפערן ס'איז נישט אַזוֹי ווי דו זאָגסט, [נאָך] ס'וועט זיין אַ פֶּתַח טוֹב. דו האָסט מוֹרָא מ'וועט נישט קומען, [אל תדאג מזה, כי באמת יהיה] פֶּאַרקערט.

[ואדרבה] ער האָט אים גאָר געזאָגט ס'איז דיר גענוג [שאני והפמליא של מעלה באים אצלך], זעט דאָךְ עפֿעס אויס ווי דער בורא כל עולמים האָט אויך צו דעם מִסְכִּים געווען, [למחשבת אברהם] אַז דעמאָלטס וועט קיינער נישט קומען צו אים. [ועל כל פנים] איז דאָךְ דאָס עפֿעס [ווי] אַ סְתִירָה (כדלעיל בקושיא ד-ה).

^{טו} בבראשית רבה (מח, ב): וְאַחֲרֵי עוֹרֵי נֶקְפוּ זאת ומבשרי אֶחָזָה אֵלָיו. אמר אברהם, אַחֲרֵי שְׁמִלְתִי עֲצָמִי, הִרְבָּה גֵרִים באו להרבק בזאת הברית, 'ומבשרי' אֶחָזָה אֵלָיו, אִילּוּלִי שְׁעִשִּׁיתִי כֵן, מִהִיכֵן הִיָּה הַקִּב"ה נִגְלָה עָלַי, וְיִרָא אֵלָיו ה'.

^{טז} בבראשית רבה (שם, ח): פֶּתַח הָאֵהָל. פֶּתַח טוֹב פֶּתַחַת לְעוֹבְרִים וְלֹשְׁבִים, פֶּתַח טוֹב פֶּתַחַת לְגֵרִים, שְׁאִלּוּלִי אַתְּ לֹא בִרְאִיתִי שְׁמִים וְאֵרֶץ, שְׁנֵאֲמַר (ישעי' מ, כב) וְיִמְתָּחַם כָּאֵהָל לְשִׁבְתָּ, שְׁאִלּוּלִי אַתְּ לֹא בִרְאִיתִי גִלְגַּל חֲמָה, שְׁנֵאֲמַר (תהלים יט, ה) לְשִׁמְשׁ שָׁם אֵהָל בְּהֶם, שְׁאִלּוּלִי אַתְּ לֹא בִרְאִיתִי אֶת הָיָרֵחַ, שְׁנֵאֲמַר (אויב כה, ה) הֵן עַד יָרֵחַ וְלֹא יֵאָהֵל. (ההמשך כאן מובא להלן).

סו

ישוב הקושיות בתחילת הפרשה

הקדמה לישוב קושיא א-ה

נאָר מ'זאָל פאַרשטיין דאָס גאַנצע ענין.

קודם וועל איך אָנהייבן ביי דעם, בְּמָה שֶׁהִתְחַלֵּתִי (בקושיא הראשונה), [לבאר מה שכתב רש"י] הוא שנתן לו עצה על המילה (קושיא א), [וליישב] 'דעם' תירוצן פון תוספות [דשאלת אברהם היתה אם ימול בפרהסיא או בצינעא] (קושיא ב-ג).

סז

אויף די אַנדערע תירוצים [תירוצ א' וב' של התוספות] האָב איך שוין אַמאָל געזאָגט¹, איך וועל נישט איבער'חזר'ן היצטערט, איך וועל נישט מאַריר'ן זיין אין דעם. [נאָר היצט] וועל מיר שמועסן פון 'דעם' תירוצ [השלישי של התוספות, דהשאלה היה אם למול] בְּפֶרֶהֶסִיָא. [ולבאר צד הסברה] וואָס איז געווען דער סֶפֶק [שלא לימול בפרהסיא, כי] לכאורה מה אִיכְפֹּת לִיה אַז ער וועט טון בְּפֶרֶהֶסִיָא.

סח

[וגם ליישב וואָס] איך האָב שוין געשמועסט פריער (בקושיא ד-ה) פון די סְתִירָה, [אז] פריער האָט ער מוֹרָא געהאַט [אז] מ'וועט קיינער נישט קומען [מער צו אים], און דאָ פֿלוצים האָט זיך אויסגעלאָזט גאָר פאַרקערט.

סט

ישוב קושיא א, וקושיא ד

מצד הטבע היה באמת סכנה בדבר לאברהם,
שימול עצמו, וכמו שהשיבו לו עמר ואשכול

קען זיין, [דהנה] דאָ איז דאָך געווען אַ גרויסער סֶפֶק פאַר אַבְרָהָם אָבִינוּן, [ווייל] סָתָם איז דאָך עס געווען אַ גרויס נֶס אַז ער איז געבליבן לעבן, אַזוי ווי עֲנַר מיט אַשְׁכּוֹל האָבן געזאָגט, [אז] ער איז שוין געווען אַ זָקֵן, און [אז] די מַלְכִּים האָבן אַרויסגעקוקט אויף אים, זיי האָבן אים גיווען [געוואָלט] חלילה באַפּאַלן. [און] ס'איז אָמֶת געווען [שמצד הטבע היה סכנה בדבר].
האָט ער זיך באַרעכנט [שמא אם ימול בפרהסיא לא יבואו עוד אצלו, וכדלהלן].

ע

ובאמת גם ככל מילה לתינוק קטן, כתב החתם סופר דמצד
הטבע יש סכנה בדבר, אלא שזכות המצוה מגין להצילו

[ובאמת] דער חתם סופר² זאָגט דאָך גאָר, אַז 'יעדע' מִלָּה איז אַ סִּכָּנָה [מצד הטבע, בתינוק קטן, וכמו שדרשו על זה את הפסוק] כִּי עָלֶיךָ הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם³.

¹ בשו"ת חתם סופר (י"ד סימן רמה): עוד האריך להקשות אגופיה דמצות מילה, כיון דאיכא מיעוט דמתים, איך מלים כלל, הא אין הולכים בפקוח נפש אחר הדין (כתובות טו-); ואם ה' ציוה למסור עצמו, אם כן בטלה פקוח נפש גבי מילה, ויבוארו דבריו לפנינו אי"ה וכו'. [ולהלן שם:] שוב הקשה גם אמילה דעלמא, כיון דעכ"פ איכא מיעוטא דמתו מחמת מילה, איך ציוה הקב"ה למול בחד, הא אין הולכים בפקוח נפש אחר הדין. ומזה הוליד חדשות, דגזירת הכתוב הוא במילה דניזול במילה בחד הדין בסכנת נפשות דמחמתה. ○ הנה מה שכתב דבסתם איכא מיעוט המתים מחמתה, איברא כן משמע בש"ס גיטין נ"ז ע"ב, וברש"י שם ד"ה זו מילה וכו', עיין שם. ומדקדוק לשון הש"ס משמע דוקא מילה שניתנה בשמיני איכא סכנה מצוי טפי, משא"כ ישמעאל ובני קטורה שמלים בגדלותם. והנה ענינו רואות שאפילו אחד מאלף ישראלים אינו מת מחמת מילה, וצריך לומר מצוה מגינה ומצלא, אבל על פי דרך הטבע היו המיעוט מתים חס ושלום ואפילו הכי ציוה הקב"ה למולו, שמע מינה

איי פאַרוואָס דען [יש היתר וחיוב למול, ווייל] ס'שאַדט נישט [למעשה, ולא מחמת הטבע, אלא] ווייל דער פֿת המצוה איז מגין [מן הסכנה].

מ'געפינט דאָס נישט ביי אַן אנדערע מצוה, אַז מ'זאָל זאָגן [להביא עצמו לידי ספק פיקוח נפש, שהרי] מ'טאָר דאָך נישט. [אלא דשאני מצות מילה] ווייל ס'איז מצוה בפֿ"ט [למול ביום השמיני ללידתו, און] דער בורא כל עולמים האָט געגעבן אַ פֿת הגנה. סיידן חלילה אַז ס'איז עפעס אַנדערע סיבות, אַז ס'איז צוגעקומען עפעס אַ מ'חוש, [דאז אין סומכין על זה למולו עד שיתרפא].

אַבער פֿעצם [ביי] די מילה האָט מען געגעבן אַ פֿת הגנה, אַזוי מוז איך דאָך זאָגן הפֿנים כֵּא.

אַזוי זאָגט דער חתם סופר.

עא

ועל כן נסתפק אברהם תחילה שמה לא ימול בפרהסיא,
כי שמה על ידי שישתכן בעצמו, לא יבואו עוד רבים אצלו

[ועל כל פנים] אַכְרָהֶם אָבִינוּ האָט דאָ מוֹרָא געהאַט [שמה מצד שישתכן בעצמו בפרהסיא, לא יבואו עוד אצלו] (וכדלהלן באות עג ואות פ).

עב

דהנה באמת יש להבין במה ניחמו הקב"ה על שיפסיד האורחים, במה שאמר לו כי דייו במה שהקב"ה יבא אליו וישרה שכניו עליו. והלא אמרו חז"ל גְדוֹלָה הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים יוֹתֵר מִקְבֵּלַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה. ועוד דהלא כל עיקר עבודתו של אברהם היתה לפרסם אמונת ה' ועבודתו אל הרבים, ועל זה היה דאגתו שמה יפסיד כל זה

[דהנה] לכאורה [יש להבין עוד, במה ניחמו הקב"ה, מיט דעם וואָס] דער בורא כל עולמים האָט אים געזאָגט - [ווען] ער האָט מורא געהאַט אַז מ'וועט נישט קומען - דִּיך אַז איך וועל קומען.

נו [הלא] לעולם שטייט דאָך כֵּב גאָר [אז] גְדוֹלָה הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים יוֹתֵר מִקְבֵּלַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, [ואם כן אכתי יצטער על שיפסיד מצות הכנסת האורחים, שהוא גדול].

הולכים אחר הרוב בפיקוח נפש לענין מילה. ○ אמנם אין זה ענין לאין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב, התם היכי דאתחזק עכ"פ מיעוטא לפנינו, כגון ט' מצריים ואתחזק ישראל אחד ביניהם, דבהא מיירי ש"ס שלהי יומא (פד), אבל היכי דלא אתחזק מיעוטא לפנינו, מבואר בש"ס סנהדרין (טז). אהדרהו קמיה רבינא וכו' עיי"ש. ויעיין בית יוסף ביו"ד סימן שע"ד, כתב רשב"א בתשובה על חלל שנמצא ולא נודע וכו', יעיין שם היטב. וצריך לומר הא דמספקא ליה לרשב"א, היינו היכא דאיכע מיעוטא בפנינו, דהיכי דלא איכע מבואר בש"ס סנהדרין הנ"ל דאזלינן בתר רובא. ומיהו מאי דפשיטא ליה דאפילו היכי דאיכע מיעוטא נמי אזלינן בתר רובא, משום דמשמע ספ"ק דכתובות (טז). דוקא משום דקבוע כמחצה על מחצה, הא פירש אזלינן בתר רובא, צריך לומר דס"ל דסוגיא דיומא דאין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב, היינו היכי דנשאר קביעות הראשון במקומו, אבל פירש לגמרי לא, ויעיין מה שכתב רא"ש שלהי יומא (סימן טז), ובטור ושלחן ערוך או"ח סי' שכ"ט סעיף ב'. מיהו ראיית הרשב"א מסוף פ"ק דכתובות, היינו לשיטתו, אבל תוספות שם (ד"ה וספק) לא פירשו כן, אלא מיירי שידעין עתה בודאי שהנהרג הוא ישראל, אלא בשעת התראה היינו מסופקים, אבל אם אח"כ לא נודע לנו מי נהרג, לא אזלינן בתר רוב היכי דאיכע מיעוטא בפנינו, ויעיין שם בשיטה מקובצת, ואין כאן מקום להאריך. מכל מקום קושיתו מכל הנימולים ביומן, לא קשה מידי.

י" בגמרא גיטין (נז): פ' ע'לף הרגנו כל היום (תהלים מד, כג) וכו'. רבי יהושע בן לוי אמר, זו מילה שניתנה בשמיני [פירוש: הרגנו כל היום, דזימנין דמייח].

ט' ויעיין עוד בס"ג קרח תשט"ו (לשון קדשו קונטרס סה, אות כה), ובדברי יואל תולדות (עמוד תריח-תריט).

כ' פירוש: אויסער.

כא' פירוש: כפי הנראה.

און דערנאך, ער האָט דאָך געוואָלט פאַרשפּרייטן אידישקייט אויף דער וועלט, נאָך מ'וועט אַנטלויפֿן פֿון אים, וועט ער דאָך נישט קענען גאַרנישט אויפטון. [וואס כן אכתי] האָט דאָך עס אַ חֶסְרוֹן, ס'איז נישט גענוג אַז ער אַליין איז אויף דער וועלט [שזוכה להשראת השכינה, אָדער] אַזוי ווי דער מדרש זאָגט דאָ, דִּיך אַז די פֿמִלִּיא שֶׁל מַעֲלָה וועט קומען צו אים.

עג

[נאָר] לעולם איז אַזוי.

[אז] ער וועט דאָ טון אַ זאך וואָס ס'איז אַ סִכְנָה, וועט מען זיך היטן [מלכודא אצלון]

[וכדלהלן באות פ.].

עד

וכן יש להבין מה שכתב רש"י בפסוק בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוּל אֲבָרְהָם. שלא נתיירא לא מן הגוים ולא מן חֲלִיצָנִים. ושלא יהיו אוֹיְבָיו וּבְנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים, אִילוֹ רֹאִינוּהוּ לֹא הִנַּחְנוּהוּ לְמֹל וּלְקִיּוֹם מִצּוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם

[וכן יש להבין וואָס] רש"י זאָגט אין פּרשׁת לך, [על מאמר הפסוק] בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה האָט ער זיך גע'מל'עט, זאָגט רש"י^{כג}, לא נתיירא, ער האָט זיך נישט געפאַרַכטן, פאַר די ליַצְנִים, און פאַר די שוֹנְאִים וּבְנֵי דוֹרוֹ, אַז מ'וועט אים נישט לאָזן מקיים זיין מִצּוֹת הַבּוֹרָא ברוך הוא. ער האָט זיך נישט געפאַרַכטן.

עה

דלכאורה למה לא יניחו אותו, אם ירצה לחבול בעצמו

לכאורה פאַרוואָס זאָל מען אים נישט לאָזן, וואָס גייט זיי אָן, אַז ער וויל טון. אַז איינער וויל חוֹבֵל זיין בַּעֲצָמוֹ^{כד}, וואָס גייט עמיצן אָן.

עו

ועוד דהלא גם עתה קיים תמיד מצות ה', ומסר נפשו על זה, ולמה דייקא עתה לא יניחוהו שיקיים גם מצוה זו

און דערנאך, וואָס הייסט, ער האָט דאָך 'כֶּסֶדֶר' מָקָם געווען מִצּוֹת הַבּוֹרָא ברוך

^{כב} כמבואר בגמרא שבת (קכז.): אמר רבי יוחנן, גדולה הכנסת אורחין מהשכמת בית המדרש, דקתני (במשנה שם) מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש. ורב דימי מנהרדעא אמר, יותר מהשכמת בית המדרש [פירש"י: דתנא ידין אקדמה ברישא], דקתני מפני האורחין, והדר ומפני ביטול בית המדרש. ○ אמר רב יהודה אמר רב, גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר [מעל עבדך] וגו' [והניחו, והלך לקבל האורחים]. אמר רבי אלעזר, בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד ששאל אצלו, ואילו בהקב"ה כתיב ויאמר ה' אם נא מצאתי וגו'. ובגמרא שבועות (לה.): כל שמות האמורים בתורה באברהם, קודש. חוץ מזה שהוא חול, שנאמר ויאמר 'אדוני' אם נא מצאתי חן בעיניך [פירש"י: למלאך האמצעי קרא אדון, שכן באו לפניו, מיכאל באמצעו גבריאל מימינו ורפאל משמאלו]. חנינא בן אחי רבי יהושע, ורבי אלעזר בן עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו, אף זה קודש [דכתיב לעיל מינה וירא אלו ה', והדר כתיב והנה שלשה אנשים, ואמר להקב"ה אל נא תעבר מעל עבדך, המתן לי כאן עד שאכניס האורחין]. כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב, גדולה הכנסת אורחין יותר מהקבלת פני שכינה, כמאן כאותו הווג.

^{כג} ברש"י סוף לך לך (יז, כג): בַּעֲצֵם הַיּוֹם [הַזֶּה נִמּוּל אֲבָרְהָם]. בו ביום שנצטוו, ביום ולא כלילה, לא נתיירא לא מן הגוים, ולא מן חֲלִיצָנִים. ושלא יהיו אוֹיְבָיו וּבְנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים, אִילוֹ רֹאִינוּהוּ לֹא הִנַּחְנוּהוּ לְמֹל וּלְקִיּוֹם מִצּוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם.

^{כד} מלשון הגמרא בבא קמא (צ: צא:). ועיין שם בגמרא דאסור לדאם לחבול בעצמו, אבל עכ"פ השונאים מה איכפת להו אם הוא יחבול בעצמו.

הוא, מ'איז דאך שוין פאַראיבער [כמה נסיונות שעמדו עליו], מ'האָט אים שוין געוואָרפֿן אין קאַלעך-אויבן, מ'האָט שוין געטון, [מיט] 'וואָס' וועט מען אים נישט לאָזן, [און] 'פאַרוואָס' זאָל מען אים נישט לאָזן, פאַרוואָס זאָל מען זיך דאָ פאַרלייגן, וואָס גייט זיי אָן, פאַר זיך אליין ער זאָל זיך מ'לעבן, וואָס ער טוט [פאַר] 'זיך' וואָס גייט זיי אָן, פאַרוואָס זאָל מען אים נישט לאָזן.

עו

וצריך לומר, דלפי שראו שונאי הדת ועובדי ה' את גודל כח השפעתו של אברהם להמשיך רבים לאמונת ה', ורצו למעט השפעתו, על כן חיפשו תמיד לרנן ולהעליל עליו להשמין שמו, וכמו שהיה כשנעשה הרעב בארץ, שרינו עליו שעברו בא הרעב, וכמבואר בדברי הרמב"ם ובנועם אלימלך

אַלָּא מאי מוז זיין, זיי האָבן געוואוסט [אַז] ער האָט אַ כַּח [השפעה על רבים, וכדכתיב] אַתְּ הִנֵּפֶשׁ אֶשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן [לך יב, ה], ער איז געווען איינער [וואָס] ער האָט אַריינגעברענגט אַ כַּח פֿון אַמוֹנָה, ער האָט צוגעצויגן מענטשן, ווי דער תרגום זאָגט [אויף] אַתְּ הִנֵּפֶשׁ אֶשֶׁר עָשׂוּ, דְּשַׁעֲבִידוּ לְאוֹרֵייתָא^{כב}.

[און] די בני דורו זענען דאך געווען שוֹנְאֵי הַדֵּת, און עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, אַזוי ווי ס'שטייט [בדברי חז"ל] די גרויסע נְסִיוֹנוֹת [שהיה לאברהם].

ווי דער רמב"ם ברענגט^{כג}, כָּל הַבְּזִיוֹנוֹת וואָס מ'האָט אויף אים געזאָגט, [אַז] ער פאַרדאַרבט די אַמוֹנָה [שלם], און מ'האָט אים פאַרשיקט [למצרים], און מ'האָט אים געטון [מה שביכולתם].

עח

דער נועם אלימלך ברענגט^{כד}, ער האָט געמוזט אַנטלויפֿן קיין מִצְרַיִם [כשנעשה הרעב], - ווי איך האָב יענע וואָך גערעדט פֿון דעם^{כה}, - [ווייל] זיי האָבן געזאָגט [אַז]

^{כב} ועיין עוד בזה ברמב"ם (עבודה זרה א, ג).

^{כג} בספר המורה חלק ג' (פרק כט): וכשאודיעך בפרק הזה 'ספריהם' הנמצאים עתה בידנו, אשר נעתקו ללשון הערב, 'ודברי הימים' שלהם הקדומים, ואגלה לך דעתה מהם ועניניהם, יתבאר לך וכו'. ותמצאם שזכרו בספרים ההם ודברי הימים שלהם ענין אברהם אבינו, ואמרו בזה הלשון: ואמנם אברהם, שגדל כְּפוֹתָא (בעיר כְּפוֹתָא), קִשְׁחָלַק עִם הַהֶמוֹן וכו' טענו עליו בכך וכך וכו', ואחר כן זכרו קצת מטענותיו עליהם. וסוף הענין ההוא זכרו 'שהמלך' שם אותו בבית הקלא, ושהוא התמיד לטעון עליהם ימים רבים והוא בבית כְּלָאו. ואחר כך פחד המלך שיפסיד עליו ממלכתו, וישיב בני אדם 'מאמונתם', ויִּנְרְשׁוּ המלך לקצה המזרח, אחר שלקח כל אשר לו. תמצא זה הענין מבואר כן [בספריהם] וכו', ולא זכרו מה שבא בספרינו הצורקים, ולא מה שבא אליו מן הנבואה, מפני שהם מכזיבים אותו, לחולקו על דעתם הרע. וְאִין סַפֵּק אַצְלִי, שהוא עליו השלום כאשר חלק על דעת בני אדם כולם, שהיו מקלקלים ומגנים ומבזים אותו התועים ההם, וכאשר סבל הכל בעבור הַקְּלָלָה - 'וכן הדין לעשות לכבודו' - נאמר לו וְאִבְרָהָם מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אַחַר וְנִבְרַכְתָּ בָּךְ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה. והיה אחרית עֲנִינֵנוּ, מה שנראהו היום, מהסכים רוב אנשי העולם להגדילו ולהתברך בו, עד שיתייחס אליו [אפילו] מי שאינו מזרעו, ואין חולק עליו ולא מי שיסכול מעלתו, אלא שארית האומה ההיא השפלה [כת הצאב"ה של עובדי השמש], אשר נשארו [בימי הרמב"ם] בקצוות הארץ וכו', כי היא היתה אומה שמלאה כל הארץ [ונשארו מעטים, ולעומת זה אָחַד הָיָה אֲבְרָהָם, וְאִבְרָהָם וְאִבְרָהָם] וכו'.

ועיין עוד באורך ברמב"ן פרשת נח (יא, כח) שהביא דבריו, ומה שהאריך שם בענין זה.

^{כד} בגארת הקודש שנדרס בסוף ספר נועם אלימלך (ונכתב ע"י בנו רבי אלעזר מליזענסק, בשם אביו), כתוב שם בתחלת המכתב וז"ל: ג"י"ק הגיעני, ושם נאמר לשאול את פי הקדוש אדוני אבי ומורי [הנועם אלימלך] נ"י ויזרח לנצח, נידון המחלוקת שנתעורר בעו"ה על הרב האי גאון החסיד המפורסם האב"ד דק"ק זעלחאב נ"י [הקדושת לוי]. שאלתי את אדוני אבי מורי ורבי נ"י, והשיב לי בזה הלשון: מה זה חידוש אצליכם, כבר היה לעולמים דברים כאלו, מצינו אברהם אבינו ע"ה שהפיל אותו נמרוד לכבשן אש ויצא בשלום, וכשבא לארץ ישראל נתהווה רָעָב בארץ, ואמרו יושבי מקום ההוא 'מחמת שזה המין בא אצלינו, אִתְּלֵנוּ מִקְרָה זֶה', והלך למצרים כדי להשקט

זייט דער 'מין' איז געקומען, איז געוואָרן אַ הונגער, (וכדי להשתיק הרינון עליו) האָט ער געמוזט אַוועק [גיין קיין מַצְרַיִם].

עט

איך האָב געטייטשט^{כט} מיט דעם [את דברי המדרש^ל שדורש עליו הפסוק] וּלְחִיּוֹתָם בְּרָעַב (תהלים לג, יט), ס'איז געווען אַ נֶס אַז ער איז געבליבן לעבן, [כי היו רוצים בני דורו להורגו ח"ו].

פ

ולכן גם עתה ריגנו עליו שהוא מביא את הרבים לדי סכנה, שהרי צוה גם לאחרים למול, וכדרך שונאי הדת תמיד שרוצים להשמיץ את הוראים לומר שהם גורמים סכנה להעולם. ולכן חשב אברהם שמא יעשה הדבר בצינעא, ולמול גם אחרים בצינעא עד כמה שיוכל, ולא יעשנה בפירסום

על כל פנים האָט ער געוואַרט [אז] היצט וועלן זיי האָבן פּלאַץ [לרַן עליו, אז] ער טוט אַזעלעכע זאַכן וואָס ס'איז אַ ספָּנָה, [וגם יצוה לאחרים למול, ונמצא כי] ער ברענגט אַריין אַ ספָּנָה פאַר 'די וועלט', פאַר מענטשן וואָס ער ציט צי, [ולכן] וועט מען אים נישט לאָזן, [ווייל] זיי וועלן זיך וועלן 'אַנצונעמען' פאַר די 'וועלט', די אַלע שוֹנְאֵי הַדָּת וועלן האָבן אַ פּלאַץ זיך אַנצונעמען, [און] ער וועט נישט קענען דורכפירן [להמשיך בפעולותיו לקרב האנשים לעבודת ה'. וממילא חשב כי] אפשר איז בעסער ער זאל עס טון בְּצִינְעָא, וועט ער האָבן מְקִים געווען אַ מְצוֹת הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא פאַר זיך, [און] וואָס ס'וועט זיך לאָזן [למול גם אחרים בצינעא].

פא

הקדמה לישוב קושיא ה

אמנם האמת היה לחיפוך, שניצול מן הסכנה שלא כדרך הטבע, וגם זכה עוד להתגלות יותר גדול מהקודם, וכמבואר גם בזהר חדש שהראה לו הקב"ה כל מה שארע לבניו עד סוף כל הדורות

נאָר דער אָמַת איז אַבער [געווען פאַרקערט, דהגם כי] לאו בְּכָל יוֹמָא מְתַרְחֵשׁ נִסָּא^א, ס'איז דאָךְ [שייך] אַ הַסְתַּרְת פִּנִּים, [ולכן חשב אברהם תחילה שמא ימול בצינעא].
[אַבער באמת] ביי אַבְרָהָם אַבְינֻן איז געווען אַ גרויס הַתְּגַלּוּת. ווי דער זוהר חדש זאָגט^{לב} [בפסוק] וַיֵּרָא אֵלָיו ה', אַז ס'איז געוואָרן אַ גרויס הַתְּגַלּוּת, [און] ער האָט געזען

הדבר, לבל יתפשט ביניהם. ואילו לא זאת לא היה הולך למצרים, שלא אמר לו השי"ת כי אם לך אל ארץ כנען. וזה היה מעשרה נסיגות שנתנסה. והנה לכאורה מה זה נסיון שהלך למצרים, שהוא כמעט נגד ציווי השי"ת. אלא צריך לומר כנ"ל.

^{כז} בשבוע שלפניו בס"ג לך לך תשכ"ח (לשון קדשו קונטרס רט ח"א, אות טט-ע), עיי"ש כל הענין באורך.

^{כט} שם בס"ג הנ"ל (אות פ).

^ל בכבראשית רבה (מ, א): וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרָד אַבְרָם מִצְרָיִמָּה. כתיב הִנֵּה עֵין ה' אֵל יִרְאִי לְמִיחָלִים לְחִסְדוֹ לְהַצִּיל מִמֶּנּוּ נַפְשָׁם וּלְחִיּוֹתָם בְּרָעַב. הִנֵּה עֵין ה' אֵל יִרְאִי, זֶה אַבְרָהָם, שְׁנֵאמַר כִּי עֲתֵה יְדַעְתִּי כִּי 'יֵרָא אֱלֹקִים' אֲתָה. לְמִיחָלִים לְחִסְדוֹ, שְׁנֵאמַר (מִיכָה ז, כ) תִּתֵּן אֲמֶת לְיַעֲקֹב 'חֶסֶד' לְאַבְרָהָם וְגו'. לְהַצִּיל מִמֶּנּוּ נַפְשָׁם, מִמִּיתָתוֹ שֶׁל נִמְרוֹד, וּלְחִיּוֹתָם בְּרָעַב, וַיְהִי 'רָעַב' בְּאֶרֶץ.

^{לא} מלשון הגמרא פסחים (נ:).

^{לב} בזהר חדש (דפוס מונקאטש דף צח. ד"ה עוד לפי וירא): אַמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מֵאִי וַיֵּרָא אֵלָיו. אֵלָּא קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא כְּנֻנָּא דְאַחֲזִי לְאֶדָם קְדָמָה דּוֹר דּוֹר וּפְרִנְסֵי דּוֹר דּוֹר וּמְהִינְיָו, הֵכִי אַחֲזִי לֵה לְאַבְרָהָם, וְאַמֵּר בְּהַאי דְרָא יְהוֹן צִדִּיקִים, וְבַהַאי דְרָא בִּינְיָנִים, וְבַהַאי דְרָא רְשָׁעִים.

ועוד שם (עמוד צט): אמר לון, ודאי אורייתא אתבריאת תרי אלפי שנין קודם דאתברי עלמא, ובה אחזי

כָּל הַדּוֹרוֹ, וּוְעַל־עַכְשָׁם אִיזָא דּוֹר צַדִּיקִים, און וועלעכעס דור בִּינוֹנִים, און אַ דּוֹר רָשָׁעִים. אַלע דּוֹרוֹת הָאֵט ער געזען, ס'איז געוואָרן אַ גרויס הַתְּגָלוֹת, [ועל זה נאמר] וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה'.

פב

דער אָמֶת, אַזוי ווי ס'איז געווען, ער האָט זיך גע'מל'עט, פריער [זיך] אַלִיין, און ער האָט נאָך געקענט מל'ע זיין [גם] אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ [בפרהסיא, ולא הזיק לו הדבר כלום] (וכדלהלן באות פד).

פג

- דער רמב"ן זאָגט טאַקע^{לג} [אז] ער האָט 'זיך' שפּעטער מל געווען. נאָר מ'פרעגט דאָך עס האַרבל^{לד}, [שהרי] לכאורה פון הַמּוֹל יְמוֹל [לך י, יג] [דרשין 'המל' ימול^{לה}, אז] ער מוז דאָך זיין ראוי לַמּוֹל [על ידי שהמוהל יהא נימול, און] ווילאַנג מ'איז זיך נישט אַלִיין מל'ע קען מען דאָך נישט [למול אחרים]. תוספות^{לז} זאָגט דאָך אַזוי אַרויס בפירושו [שמל עצמו תחילה], איך וועל נישט מאַרִיף זיין אין דעם. -

פד

[און] ס'האָט אים נישט געשאַדט גאַרנישט, [כאַטש] ס'איז דאָך שְׁלֹא כְּדֶרֶךְ הַטֵּבָע. [ואדרבה פון דעם אלִיין] הָאֵט מען געזען אַז ה' עָמוֹ, [וממילא] הָאֵט [עס] אים נישט געשאַדט, [נאָר] פאַרקערט, הָאֵט מען געזען דעם כַּף [של אברהם ושל עבדות ה'], ס'איז נישט געווען קיין הַסְתֵּרָה, ס'איז געווען אַ הַתְּגָלוֹת, הָאֵט ער נאָך צוגעצויגן מענטשן.

פה

ישוב קושיא ה

ומתחילה מחמת גודל ענותנותו שלא החזיק עצמו לבעל מדרגה, עבור זה חשש אברהם שמא על ידי המילה שהיא סכנה, יתמעט כח השפעתו, ולכן אמר שמא לא יבואו עוד אצלו. אבל באמת היה אברהם ראוי להשראת השכינה, ושיתגלה כבוד שָׁמַיִם על ידו, ולכן היה להיפוך, שזכה לנסים גדולים ונתרבה עוד יותר כח השפעתו לרבים

דאָס איז דער חילוק געווען.

לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו', ובה אחזי לאברהם אוף הכי מאי דכתיב בה, ובגין דא וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֶרְתִּי מִצּוֹתֵי חֻקוֹתַי וְתוֹרֹתַי (תולדות כו, ה), ובה נמלך קודשא בריך הוא וברא עלמא וכו'.

^{לב} ברמב"ן לך לך (י, כו): בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה [נמול אברהם וַיִּשְׁמַעֲלָ בּוֹן]. כתב רש"י בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה שמלאו לאברהם צ"ט שנה ולישמעאל י"ג נמולו ומה טעם להזכיר זה וכו'. ואין טעם נמול אברהם, שנימול הוא בתחלה, אבל ישמעאל בנו נימול מתחלה וכל בני ביתו, כי כן כתוב (לעיל פסוק כג) וַיִּקַּח אֲבִרְהָם אֶת יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֶת כָּל יְלָדֵי בֵיתוֹ, ואחרי כן (בפסוק כד) וְאֲבִרְהָם בֶּן תִּשְׁעִים וָשֵׁנָה בָּהֶמְלוֹ וְהָטַעַם, כי אברהם נדודו במצות המילה שלהם תחילה וּמָל אותם הוא בעצמו, או שזימן להם מוהלים הרבה והוא עומד עליהם, ואחר כך מל את עצמו, שאילו הקדים מילתו היה חולה או מסוכן בה מפני זקנתו, ולא היה יכול להשתדל במילתם.

^{לד} באור החיים הק' (לך י, כג): פֶּאֶשֶׁר דְּבָר וּגו'. צריך לנו לדעת למה הוצרך לומר פֶּאֶשֶׁר דְּבָר וכו'. עוד יכוין לומר על דרך אומרים ז"ל הַמּוֹל יְמוֹל, שצריך הַמּוֹל שיהיה הוא עצמו נימול. וזה הוא שאמר פֶּאֶשֶׁר דְּבָר אֲתוֹ, פירוש שְׁקָדָם הוא וּמָל עצמו תחילה, ואחר כך מל האחרים וכו'.

^{לה} כמבואר בגמרא עבודה זרה (כו), עיי"ש כל הסוגיא.

^{לו} בדעת זקנים לבעלי התוספות הוּבָא לַעֲלִי (בהערה ג), שכתב בתוך הדברים וז"ל: הלך אצל ממרא, ונתן לו עצה שימול עצמו וישמעאל בנו תחלה, וכשיראו כן אז יקבלו להמול

ער האָט טאַקע געמיינט פריער [זשה יזיק להשפעתו על הרבים], ווייל ער האָט דאָך נישט געהאַלטן פון זיך, ער איז דאָך געווען אין עֲנָה גרויס, [ועל כן חָשש כי] מִי יוֹדֵעַ צי ער וועט האָבן די זָכִיָּה אַז ס'זאָל דורך אים אַרויסקומען אַן הַתְּגָלוֹת כָּבוֹד שְׁמִים. און ווייטער [אם ילך רק] מיטן דָּרֶךְ הַטֵּבֶע, וועט ער גאָרנישט קענען אויפטון, אַזוי ווי ער האָט מיט אים גע'טענ'ה'ט [ענר ואשכול].

דער אָמֶת איז אָבער נישט אַזוי געווען, [נאָר] דורך די נָסִים וואָס ער האָט געהאַט, און דורך די יְשׁוּעוֹת, איז פאַרקערט געווען, ער האָט נאָך פֶּתַח טוֹב פֶּתַחַת לְגֵרִים, אַדְרָכָה ס'האָט נאָך גענוצט [להרבות השפעתו לרבים].

פו

ישוב קושיא ו

נאָר פאַרוואָס האָט אים דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים דאָס נישט געזאָגט פריער, [רק הניחו לו לחשוב] אַזוי ווי ער [אברהם] האָט געזאָגט מ'וועט נישט קומען צו מיר, [און] ער האָט אים נאָר געענטפערט [דִּיָּך] ס'איז גענוג פאַר דיר [כך]. [ולכאורה] פאַרוואָס, [והלא] דער בורא כל עולמים, קמִי שְׁמִיָּא גִלְיָא אַז ס'וועט אים [נישט שאַדטן]. מִילָא 'ער', האָט נישט געוואוסט פריער, אָבער [הלא] קמִי שְׁמִיָּא גִלְיָא [ולמה לא גילה לו הקב"ה, כדי לנחמו על דאגתו] (וכדלעיל בקושיא ו).

פז

והנה המילה הוא אחד מעשרה נסיונות של אברהם, וענין הנסיון לא היה עבור עצם הסכנה, כי צער הנזק זה לא עלה אצלו כלל בחשבון, בדבר שהיה נוגע לקיום מצות ה'

נאָר דער אָמֶת, ס'איז דאָך געווען איינס פון די [עֲשָׂרָה] נְסִיוֹנוֹת, [די] מִצְוֹת מִלְּהָ. [און] ווען ער העט גיווען געוואוסט אַז ס'וועט אים נישט שאַדטן צום עֲנִין, ער וועט קאָנען ווייטער [ממשיך זיין גרים] אין דעם כֶּחַ, [ואדרבה] אַז מ'זאָפט איין קְדוּשָׁה [ויוכל להמשיך בזה ביתר שאת, אם היה יודע כל זה מעיקרא] העט עס נישט געווען קיין נְסִיוֹן [פאַר] אַבְרָהָם אָבִינוּ' [ווען ס'קומט] צו טון די מִצְוֹת הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא. [און] קיין צַעֲרָא דְּגוּפָא האָט אים נישט 'געקלעקט' [להיות זה סיבה למונעו מלעשותו בפרהסיא], ס'איז ביי אים נישט געווען קיין 'חֲשָׁבוֹן' [שום צַעַר וְסִפְנָה, כשהיה נוגע] אויף מְקִים צו זיין דעם רְצוֹן הַבּוֹרָא.

פח

אבל 'הנסיון' במה שהוא חשב שיתמעט כח השפעתו לרבים, ויומנע ממנו עיקר רצונו וחפץ נפשו לקרב את הרבים לעבודת ה', על כן שפיר היה זה אצלו נסיון גדול, שעם כל זה לא ישנוח על זה, רק יקיים מה שנצטווה מפי ה', מבלי שום חשבונות. ולכן לא רצה הקב"ה לגלות לו מתחילה שלחנים הוא דאגתו, כי אדרבה רצה הקב"ה שישאר במחשבתו, כדי שהיא נחשב לו לנסיון, כדי להראות גודל צדקתו בזה לכאי עולם, ולגדל המקטריגים

נאָר דעם [מה שחשב] אַז ס'וועט אים שאַדטן וועגן כָּבוֹד שְׁמִים, ער וועט נישט קענען אַזויפיל [אויפטון, ווייל] ער וועט ווערן אָפּגעריסן פונעם דוּר, נאָר פאַר דעם האָט ער מוֹרָא געהאַט. דאָס איז געווען ביי אים אַ נְסִיוֹן גָּדוֹל. און ווען דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים העט אים גיווען אויסגעזאָגט אַז ס'וועט נישט שאַדטן, און ס'וועט גוט זיין, העט דאָס נישט גיווען געווען קיין נְסִיוֹן.

מ'האָט דאָך אַבער געוואָלט ווייזן [צדקת אברהם], ס'איז דאָך איינס פון די עֲשָׂרָה נְסִיוֹנוֹת, מ'האָט געוואָלט ווייזן.

פט

[שהרין די אַלע נְסִיוֹנוֹת זענען דאָך צו ווייזן [להראות צדקת המנוסה] לח. אזוי ווי דער מדרש זאגט^{לט}, ס'זאל נישט זיין קיין קטרוג, [כדי] צו ווייזן פאַר אַלע מְקַטְרִיגִים [למעלה, וכן להראות גם לבני אדם למטה]^מ מ'זאל 'זען' ווער אַבְרָהָם אָבִינוּ איז. [וממילא] האָט דאָך געדאַרפט זיין אַ 'נְסִיוֹן'.

[ולכן] האָט אים דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים דאָס נישט געוואָלט מְגַלָּה זיין, און דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים האָט געזאָגט לאַז ער טאַקע מיינען [אז] ער וועט בלייבן איינער אַלֵיין, און אָף עַל פִּי כֶּן, אפילו ער בלייבט איינער אַלֵיין און [ער] ווערט אָפּגעריסן פונעם דוֹר, ער קען גאַרנישט 'אויפטון', אפילו אין פאַרשפּרייטן קְדוּשָׁה וועט ער אויך נישט קענען אויפטון, און נאָר 'דאָך', ווייל דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים האָט אים אזוי געהייסן, האָט ער 'דאָך' געוואָלט [מקיים זיין מצותו יתברך].

דאָס איז שוין געווען אַ נְסִיוֹן, [אז] ער איז געווען געפּאַסט^{מא} ער זאל בלייבן איינער אַלֵיין, [און] אפילו גאַרנישט [אויפטון, ווייל] ער וועט אָפּגעריסן ווערן, ווייל ער אויך טון [נאָר דעם רצון הבורא].

צ

איבערדעם האָט אים דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים דאָס נישט מְגַלָּה געווען פריער, איבערדעם איז רעכט [ישוב קושיא ו].

צא

אַבער דער אַמֶּת, דערנאָך שוין, 'אזוי ווי'^{מב} ער האָט עס געטון [לאחר שכבר קיים מצות מילה ובפרהסיא], האָט מען אים מְגַלָּה געווען, וִירָא אֱלֹהֵי ה', מ'האָט אים געוויזן [שאדרכה עוד נתרבה כח השפעתו בזה].

צב

המשך ישוב קושיא ה

איבערדעם איז רעכט.

פריער האָט ער געזאָגט מ'וועט נישט קומען צו מיר, און דערנאָך האָט ער

^{לח} וכמו שכתב באבן עזרא (ראה יג, ד): ונסיון השם, להראות צדקת המנוסה.

^{לט} בבראשית רבה (נה, א): וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. כתיב (תהלים ס, ו) נִתְּתָה לִירָאִיךָ נִסִּים לְהַתְּנוּסָם מִפְּנֵי קֶשֶׁט סֵלָה, נסיון אחר נסיון, וגידולין אחר גידולין, בשביל לנסותו בעולם, בשביל לגדלן בעולם, כְּנֶס הַזֶּה שֶׁל סִפִּינָה. וכל כך למה, מִפְּנֵי קֶשֶׁט, בשביל שתתקשט 'מדת הדין' בעולם. [ויעוד] שאם יאמר לך אדם, למי שהוא רוצה להעשיר מעשיר, למי שהוא רוצה מעני, ולמי שהוא רוצה הוא עושה מלך, אברהם כשרצה עשאו מלך, כשרצה עשאו עשיר. יכול אֶת להשיבו ולומר לו, יכול אֶת לעשות כמו שעשה אברהם אבינו, והוא אומר מה עשה, וְאֶת אומר לו וְאַבְרָהָם בֶּן מֶת שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ, ואחר כל הצער הזה נאמר לו קח נא אֶת בְּנֶךָ אֶת חִידָךְ, ולא עיכב. הרי נִתְּתָה לִירָאִיךָ נִסִּים לְהַתְּנוּסָם.

^מ וכן כתבו כמה ראשונים. ורבינו מקצר בזה בכאן, כי כבר האריך בזה בשבוע שלפניו בס"ג לך לך תשכ"ח (לשון קדשו רט ח"א, בקושיא יב). וכבר העתקנו שם לשון כמה ראשונים בזה, ובפרט באבן עזרא ורמב"ן בפרשתן (כב, א), ואין מן הצורך לכפול.

^{מא} פירוש: גערישט, געגרייט.

^{מב} פירוש: תיכף, ווי נאָר.

געזאגט פונקט פארקערט, פתח טוב פתחת לעובדים ושבים, פתח טוב [פתחת] לגרים, הערשט [יעצט] וועלן קומען עובדים ושבים. ער האט נאך געקאנט מער אויפטון ווי פריער.

[אבער] דאס איז ער געוואר געווארן שפעטער.
[ווייל] פריער האט מען דאס נישט אויסגעזאגט, כדי ס'זאל זיין א נסיון.

צג

התחלת ישוב קושיא ב

ולדרכינו אתי שפיר שאין סתירה בין תירוצי התוספות לדברי המדרש בתשובת ענר ואשכול, כי גם ענר ואשכול לא אמרו לו שמפני הסכנה ימנע עצמו מעצם המצוה, אלא שאמרו לו שמפני הסכנה לא יעשנה בפרהסיא רק בצניעא, בכדי שלא יוכלו שונאי הדת לרנן עליו שגורם סכנה להעולם

היצט איז אזוי.

די עצה פון ענר אשכול וממרא איז דאס געווען, ווי תוספות זאגט, ער האט געפרעגט צי בפרהסיא, דהיינו וועגן דעם.

צד

ענר האט אים געזאגט, ווי קענסטו דאס טון בפרהסיא, ס'איז דאך א גרויסע סכנה, דו וועסט נישט אויסהאלטן, ממילא וועט נישט זיין קיין כבוד שמים דערפון, וועסטו פארדארבן, אפילו [פון דין] וואס דו האסט צוגעצויגן וועט אראפפאלן, איז דיר ליבערשט זאלסט טון בצניעה.

ער האט אים נישט געזאגט - ענר - [אז] ווייל ס'איז א סכנה זאל ער חלילה זיך נישט מ'ל'ע זיין, [נאר] טאקע [אויף] די שאַלע וואס תוספות זאגט, תוספות זאגט [אז] די שאַלע איז געווען צי בפרהסיא צי בצניעא, און אויף דער שאַלע צי בפרהסיא צי בצניעא האט גיהערט די תשובה, ער זאל אים ענטפערן בכן ס'איז א גרויסע סכנה און דו וועסט עס נישט אויסהאלטן, ממילא אז דו וועסט עס נישט אויסהאלטן איז שוין ליבער זאלסט עס טון בצניעא, [בכדי שלא יוכלו בני דורו לרנן עליו שהוא מביא סכנה להעולם, וכמבאר לעיל].

צה

און אזוי האט אים אשכול אויך געזאגט, [דהוא סכנה] פאר אן אנדערן טעם.

צו

ישוב קושיא ג

אבל ממרא השיב לו שימול בפרהסיא, ולא יחוש מפני 'הסכנה' שבכבר, כי מלומד בנשים הוא, וה' עמו להצילו, וממילא לא יתמעט כח השפעתו כלל

ממרא האט אים [אבער] געזאגט, זאלסט נישט מורא האבן, דו דארפסט נישט טון בצניעא, [שהרין] דו ביסט א מלומד בנשים, מ'האט דיר אזויפיל נסים געטון, קלערסטו נאך אריין? טאקע בעסער זאלסט טון בפרהסיא, [און] ס'וועט נאך זיין א טובה פאר די וועלט, וועסטו נאך צוציען [מער, ווען] זיי וועלן זען די נסים.

צז

המשך ישוב קושיא ב

איבערדעם איז טאקע רעכט, איז דעם תוספות נישט קעגן דעם מדרש, האלט

דאָס טאַקע אויס, שטעלט זיך דאָס אַרײַן אין דברי חכמינו ז"ל וואָס זיי זאָגן אַז דאָס איז געווען דער ענטפער פון ענר אַשכול וממרא, ממרא האָט אים אויך דאָס געענטפערט, אויף דער גוף הקיום [של המצוה] איז נישט געווען קיין שום שאַל, ער האָט סיי ווי סיי געוואָלט טון דעם רצון הבורא, נאָר אויף דער שאַל צי בצינעא או בפרהסיא האָט אים ממרא טאַקע אויף דעם אויך געענטפערט דאָס, דו ביסט אַזוי מלמד בנפים דארפסטו דיך נישט פאַרכטן, מעגסטו טון בפרהסיא, און אַזוי האָט ער געטון, ס'שטייט בעצם היום הזה, ער האָט נישט מורא געהאַט פאַר קיינעם.

צח

סיום ישוב קושיא א-ו

על כל פנים איז פאַרענטפערט דער נתן לו יצאה על המילה (קושיא א-ג), און די סתירה פונעם מדרש פאַרשטייט מען גוט (קושיא ד-ו).

קפב

ברכת הקודש

דער אייבירשטער זאָל העלפן:

מ'זאל מיר 'דערווייל' זאָל מיר די זכיה האָבן [א] מ'זאל מיר תשובה טון פאַרן בורא כל עולמים.

מ'זאל מיר גיין אין דרך האמת.

מ'זאל קאנען טון דעם רצון הבורא ברוך הוא.

מ'זאל נישט 'מיטגעריסן' ווערן מיטן 'דור', בעונותינו הרבים מיט דעם דור פון עיקבא דמשיחא.

דער בורא כל עולמים זאָל העלפן:

מ'זאל מיר די זכיה האָבן, מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען די ישועה שלימה, בקדושה ובטהרה, בשמחה ובנחת.

און מ'זאל 'דערווייל' ניצול ווערן מכל צרה וצוקה.

אל נא תעבר מעל עבדך !

דער בורא כל עולמים [זאָל אונז נישט פאַרלאָזן].

די תפלה פון אברהם אבינו, איז א תפלה נצחית^{מב}.

מ'זאל מיר די זכיה האָבן, מ'זאל זוכה זיין [צו זען] די ישועה שלימה, בנחת ובשמחה.

בהתרוםמות קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

